

Μανόλης Πρατικάκης, Ο εκσκαφέας της αβύσσου: Ιανός, 24 Μαΐου 2019

Μανόλης Πρατικάκης, Ο εκσκαφέας της αβύσσου

Κυρίες και κύριοι, αγαπητοί φίλοι, καλησπέρα σας και από εμένα!

Ο εκδότης του περιοδικού Οροπέδιο, Δημήτρης Κανελλόπουλος, είχε αποφασίσει εδώ και καιρό να ξεκινήσει μια νέα εκδοτική σειρά, με τον τίτλο Πορτρέτα. Πριν από λίγους μήνες, κυκλοφόρησε, και αξίζει έπαινος γι' αυτό στον Κανελλόπουλο, και για την ιδέα και για την εκτέλεση, το πρώτο, πανηγυρικό θα έλεγα, Πορτρέτο, το οποίο αναφέρεται στον σπουδαίο Μανόλη Πρατικάκη, τον εκσκαφέα της αβύσσου, όπως τον έχουν χαρακτηρίσει. Περιττό να πω σε αυτό το σημείο ότι η πρόσκληση να συμμετάσχω στην αποψινή παρουσίαση, μεταξύ εξαιρετων συνομιλητών, περιποιεί τιμή για μένα και ευχαριστώ.

Έτσι, λοιπόν, κορυφαίες προσωπικότητες των Γραμμάτων, των Τεχνών και των Επιστημών, ακόμη και απλοί άνθρωποι, που είχαν την τύχη να γνωρίσουν και να συναγελαστούν με τον Πρατικάκη, καταθέτουν ουσιαστικά και εμπειριστατωμένα κείμενα, αναδεικνύοντας πολύπλευρα και σφαιρικά, τον άνθρωπο, τον επιστήμονα και βεβαίως τον δημιουργό Μανόλη Πρατικάκη.

Ως άνθρωπος ο Πρατικάκης είναι πρώτα και πάνω απ' όλα γενναιόδωρος, με διάθεση αλτρουιστική, έτοιμος να βοηθήσει τους πάντες ανά πάσα στιγμή. Επηρεασμένος και από τα διαβάσματά του έχει μια φιλοσοφημένη στάση ζωής, η οποία πηγάζει από τη συνειδητοποίηση της ματαιότητας και εφαρμόζεται στη ζωή του δια της επιλογής (και προθυμίας) του να αντιμετωπίζει γαλήνια, με ολύμπια αταραξία θα έλεγα, τις όποιες δυσκολίες. Γράφει ο ίδιος σ' ένα ποίημά του: «Ω, μη θρηνείτε. Ο Φουά Λι Γιογκ είναι εδώ παντού γύρω,/ αλλά κανείς δεν τον βλέπει γιατί δεν έχει Εαυτό./ Κανείς δεν τον βλέπει, γιατί έχει γίνει ένα/ με τον καθένα και το καθετί.» Αυτό ακριβώς είναι ο Πρατικάκης: χωρίς Εαυτό, ώστε να αντιστέκεται στο ΕΓΩ και την υποκρισία, στον ανταγωνισμό, τη διαφθορά και την απληστία.

Ως γιατρός ο Πρατικάκης έχει διαπρέψει. Πρόκειται για εξαιρετικό πράγματι επιστήμονα. Όσοι τον χρειάστηκαν –μακριά από μας βέβαια, αχρείαστος να μας είναι– μιλούν με πολλή αγάπη αλλά και θαυμασμό για την αποτελεσματικότητα των θεραπειών του σ' ένα δύσκολο αντικείμενο της ιατρικής, την ανθρώπινη ψυχή.

Πριν περάσω στον ποιητή Πρατικάκη, για τον οποίο και θα μιλήσω εκτενέστερα, θα ήθελα να κάνω δύο ακόμη παρατηρήσεις και μια επισήμανση. Πρώτη παρατήρηση: Γνωρίζουμε τον Πρατικάκη ως ποιητή, αλλά δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει ότι ο ίδιος έχει καταθέσει επίσης ενδιαφέρον και αξιόλογο πεζογραφικό έργο, αναμένουμε μάλιστα εδώ και καιρό ένα μυθιστόρημά του, το οποίο διαισθάνομαι ότι θα επιβεβαιώσει τα όσα είπα. Δεύτερη παρατήρηση: είχα την ευκαιρία να διαβάσω στο εν λόγω αφιέρωμα συγκεντρωμένα αρκετά κριτικά κείμενα του Μανόλη για σημαντικούς λογοτέχνες (Σολωμό, Αναγνωστάκη, Καρούζο, Καζαντζάκη, Παπαδίτσα, Ρίτσο, Λειβαδίτη κ.ά.), αλλά και για γλωσσικά και ποιητικά θέματα, κείμενα στα οποία παρατήρησα οξυδερκέστατες και πρωτότυπες παρατηρήσεις –χρειάζεται λοιπόν να μελετηθεί και το κριτικό/δοκιμιακό έργο του, το οποίο μπορεί να γράφεται στο περιθώριο της ποιητικής του δημιουργίας, αλλά είναι κι αυτό σημαντικό.

Και η επισήμανση: Μέσα από τις σελίδες του αφιερώματος, ο αναγνώστης αξιολογώντας τον Πρατικάκη και συγκρίνοντάς τον με τους ομοτέχνους του, της γενιάς του και άλλους, δεν θα δυσκολευτεί να τον τοποθετήσει πολύ ψηλά στην ιστορία των νεοελληνικών γραμμάτων, καθώς με το έργο του αποδεικνύει όχι μόνο τη συνθετική επιδεξιότητά του, αλλά και την ικανότητά του να διευρύνει και να οδηγεί τα ποιητικά πράγματα σε νέους δρόμους. Συνεπώς, ο Πρατικάκης, «ποιητής-οδηγός» κατά τον συγκαθήμενό μου, Αλέξη Ζήρα, συνεχίζει με τον δικό του τρόπο τη μεγαλόπνοη γραφή των μεγάλων ομοτέχνων του, κατευθύνοντας την ποίηση σε μια σπάνια και διαρκή ανοιχτότητα, με πρωτότυπες συλλήψεις και απaráμιλλες εκπλήξεις.

Έτσι λοιπόν περνά τώρα στο ποιητικό του έργο, το οποίο συνιστά ένα σύμπαν. Κι όπως κάθε σύμπαν έτσι και η ποίησή του είναι από τη μια μεριά δύσκολο να εξερευνηθεί με ευκολία στην ολότητά της, ενώ από την άλλη είναι μαγική, με την έννοια της ακαταμάχητης έλξης που σου ασκεί. Θα επιχειρήσω λοιπόν μια σύντομη ακτινογράφιση της γραφής του, ώστε να αναδειχθούν βασικά στοιχεία της ποίησης και της ποιητικής του.

Η ποίηση του Πρατικάκη είναι βιωματική εν πολλοίς και αυτοβιογραφική. Η γέννηση, η καταγωγή, η παιδική ηλικία, η πορεία, η εξέλιξη, τα περιβάλλοντα πρόσωπα και οι τόποι, οι έρωτες και οι απώλειες, η εργασία και ο εργασιακός χώρος συγκροτούν ένα σώμα, το οποίο βαδίζει στέρεα και δημιουργεί ποιητική οπτική για τα πράγματα. Ιδιαίτερη θέση στην ποίησή του διατηρεί ο γενέθλιος τόπος, αλλά και ολόκληρη η Κρήτη –ο Πρατικάκης διαθέτει εκείνο το ιδιαίτερο κρητικό βλέμμα, στο οποίο έχει αναφερθεί ο Καζαντζάκης, καθώς περιγράφει την ταυτότητα και τη γεωγραφία του χώρου του. Στην τελευταία συλλογή του, τον *Λιθοξόο*, παρατηρούμε μια επιστροφή στον παράδεισο και την αθωότητα της παιδικής ηλικίας και της φύσης, καθώς ο ποιητής επιχειρεί απαγκίστρωση από το κοινωνικό πλαίσιο.

Η φύση διατρέχει το έργο του Πρατικάκη απ' άκρη σ' άκρη. Είναι, θα μπορούσα να πω, γενεσιουργός πόλος της ποίησής του. Ο Πρατικάκης αναζητά εναγωνίως το πρωταρχικό ίχνος. Ζώα, φυτά, θάλασσες, όρη και πολλά άλλα στοιχεία της πανίδας και της χλωρίδας γίνονται βασικά στοιχεία της γραφής του. Παρατηρούμε στο έργο του μια μεταμορφωτική διάσταση, μια προσπάθεια των όντων να επιστρέψουν στην πρώτη τους μορφή ή στην πρώτη τους ύλη. Ο Πρατικάκης αντιδρά στην αλλοτρίωση, που γεννιέται και διογκώνεται καθώς ο άνθρωπος απομακρύνεται από το φυσικό περιβάλλον του. Η μετάβασή του στην Αθήνα από τον παράδεισο του Μύρτου έπαιξε τον ρόλο της. Έτσι, βιώνοντας έντονα αυτή την αλλοτρίωση, αντιτάσσεται στον ζοφερό, αφυδατωμένο και αποστεωμένο κόσμο μας και επιχειρεί να την αντιμετωπίσει με όπλο τους στίχους του, αναδεικνύοντας παράλληλα τη μουσική της φύσης.

Η ποίηση του Πρατικάκη θα έλεγε κανείς ότι είναι υγρή, φτιαγμένη από νερό. Δεν είναι τυχαίο που έχει γράψει μια ολόκληρη θεματική συλλογή με αυτόν τον τίτλο, η οποία μάλιστα του χάρισε και το κρατικό βραβείο. Θάλασσες, κυρίως αυτές, αλλά και πάσης φύσεως νερά κυλούν άφθονα στα ποιήματά του. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι η ποίησή του παίρνει το σχήμα του νερού ή παίρνει το σχήμα των πραγμάτων στα οποία εισχωρεί, όπως το νερό. Η ρευστότητα του νερού, η πολυσημία του, η ελευθερία του, ο κελαρυστός του ήχος είναι και χαρακτηριστικά της γραφής του.

Η φιλοσοφία είναι ο άλλος γενεσιουργός πόλος της ποίησής του. Ο Πρατικάκης έχει μελετήσει σε βάθος τόσο την προσωκρατική φιλοσοφία (φιλόσοφους ποιητές, όπως: Ηράκλειτο, Εμπεδοκλή, Αναξαγόρα κ.ά.) όσο και την απωανατολική φιλοσοφία (ανατολικούς μυστικιστές και φιλόσοφους, μυστικούς της Ινδίας, βουδισμό, βραχμανισμό, Ταό, Ζεν, Ουπανισάδες, Μπακαβάτ Γκίτα, Βέδες κ.λπ.), τα αποστάγματα των οποίων βιώνει και εφαρμόζει στη ζωή και την ποίησή του, καθώς επιχειρεί να φτάσει σε ένα σατόρι, σε μια βαθιά και διαρκή κατάσταση φώτισης, όπου δεν υπάρχουν τα αντίθετα, παρά μόνον η ροή της συνείδησης. Ο δυτικός άνθρωπος είναι εγκλωβισμένος στην επιτυχία, τον ευδαιμονισμό και την ατομικότητα, ενώ η ανατολική φιλοσοφία τον λυτρώνει από αυτά. Η ποίηση του Πρατικάκη είναι ένας φιλοσοφικός στοχασμός για τη ζωή και την ουσία της ύπαρξης. Επιδιώκει την επικοινωνία με τον άλλον, την εγγύτητα, την αλληλεγγύη, ενώ πολεμά τους αποκλεισμούς και τον ρατσισμό. Σε όλα αυτά καθοριστικό ρόλο έχει παίξει και η ψυχανάλυση.

Στη γραφή του Πρατικάκη παρατηρούμε μια διαρκή διακειμενικότητα, έναν συνεχή διάλογο με πολλούς δημιουργούς του λόγου, τους οποίους και έχει μελετήσει. Έτσι, στο έργο του συμφύρονται πολλοί ποιητές και πολλά λογοτεχνικά ρεύματα. «Είναι πολλών ανθρώπων τα λόγια μας», για να θυμηθούμε τον Σεφέρη. Ο Όμηρος και οι τραγικοί, ο Δάντης και ο Σέξπιρ, ο Κορνάρος, ο Σολωμός και ο Ελύτης, ο Καρούζος και ο Παπαδίσας, ο Σινόπουλος, αλλά και ο Έλιοτ, ο Βαλερί, ο Ρεμπώ, ο Μποντλέρ, ο Πεσόα, ο Γκολ, υπερρεαλιστές και μπιτ ποιητές, μια άλογη ενίοτε γραφή, διυλίζονται στο λογοτεχνικό εργαστήρι του, για να αποστάξει καθάριος και πρωτότυπος ο προσωπικός του λόγος. Ο Πρατικάκης, όπως και ο ίδιος δηλώνει, ενδιαφέρεται για μια πνευματική παγκοσμιοποίηση. Δε λείπει επίσης από τα γραπτά του η αυτοαναφορικότητα. Ενίοτε, ο ίδιος ο ποιητής δίνει στοιχεία της ποιητικής του, αποκαλύπτει κλειδιά της ποίησής του, προβληματίζεται για το θαύμα της δημιουργίας. Παρατηρούμε ακόμη μια συνομιλία και επικοινωνία με άλλες τέχνες. Η μουσική και η ζωγραφική, ο Μπετόβεν κυρίως, λειτουργούν ως υπόκρουση και φόντο στην ποίησή του.

Το σημαντικότερο όμως όλων είναι η γλώσσα του. Ο Πρατικάκης είναι κατά βάση γλωσσικός ποιητής. Δοκιμάζει τις αντοχές της γλώσσας κι εκείνη δοκιμάζεται και δοκιμάζεται στις αντοχές της ποίησής του. Αφαιρέσεις, συμπυκνώσεις, αλλαγή στιχουργικής βρίθουν στη γραφή του, δημιουργώντας ένα γοητευτικό σύνολο. Ο Πρατικάκης τεντώνει τις λέξεις, διαλύει τη σύνταξη, αναιρεί τη γραμματική, πειραματίζεται εκφραστικά ποικιλοτρόπως και δημιουργεί μια γλώσσα πρωτογενή, πρωτόγονη ενίοτε, καθαρή, για να φουσκώσει το ψωμί/προζύμι της δημιουργίας. Η *Λιβιδώ* για παράδειγμα είναι ένα καθαρό βιβλίο γλώσσας. Ο ποιητής λοιπόν μετέρχεται ποικιλία θεμάτων, πειραματίζεται με τη γλώσσα σε όλο της το εύρος και ανανεώνει το ποιητικό ιδίωμα, χωρίς να επαναλαμβάνεται.

Ο Μανόλης Πρατικάκης, ποιητής εμπνευσμένος, λυρικός και συνάμα στοχαστικός, ενορατικός και ονειρικός, επιχειρεί να φτάσει μέσω των μεταφορών του στην πρωταρχική ενότητα του κόσμου. Η ποίησή του είναι εκφραστική και τολμηρή, αυθεντική και ιδιαίτερη, καθιστώντας τον από τους χαρακτηριστικότερους της γενιάς του, με ποιητικό όραμα και ποιητική προοπτική. Πληθωρικός και αεικίνητος, μας έχει δώσει έργο, το οποίο δημιουργήθηκε στην προσωπική νεροτριβή του, με εικόνες, ήχους και λέξεις από την αστείρευτη επικράτεια της δικής του γλώσσας.

Σας ευχαριστώ!

[Ομιλία που εκφωνήθηκε στις 24 Μαΐου 2019 στο βιβλιοπωλείο
Ιανός της Αθήνας, σε εκδήλωση για την παρουσίαση του περιοδικού
Οροπέδιο / Πορτρέτα #1, αφιερωμένο στον ποιητή Μανόλη Πρατικάκη.
Ομιλητές: Μίμης Ανδρουλάκης, Αλέξης Ζήρας, Στάθης Κουτσούνης,
Φωτεινή Τσαλίκογλου, Τάσος Ψαρράς]